

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-33>

УДК 657.1:657.4

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

ANALYTICAL SUPPORT OF ACCOUNTING AND CONTROL OF IMPLEMENTATION OF CONTRACTUAL OBLIGATIONS WITH SUPPLIERS

Шот Анна Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9156-501X>

Сівак Вікторія Сергіївна

студентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3652-6234>

Shot Anna, Sivak Viktoriia
Ivan Franko National University of Lviv

Стаття присвячена актуальним питанням здійснення обліку і контролю за виконанням договірних зобов'язань з постачальниками. Наводиться аналіз та науково-теоретичне обґрунтування здійснення обліку зобов'язань з постачальниками. Дослідження здійснюється на прикладі філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі». Висвітлюються консолідовані статистичні дані фінансової звітності, а саме аналіз динаміки частки кредиторської заборгованості в сумі короткострокових і довгострокових зобов'язань, а також принципи співпраці компанії з постачальниками. Досліджуються ризики пов'язані із розрахунками з постачальниками та способи їх уникнення, а також наявні способи контролю за розрахунками з постачальниками. Пропонуються шляхи вдосконалення контролю за виконанням договірних зобов'язань з постачальниками на основі проведеного аналізу.

Ключові слова: облік, контроль, аналіз, зобов'язання, постачальники, аналітичне забезпечення.

Статья посвящена актуальным вопросам осуществления учета и контроля за выполнением договорных обязательств с поставщиками. Приводится анализ и научно-теоретическое обоснование осуществления учета и обязательств с поставщиками. Исследование осуществляется на примере филиала ООО «Нестле Украина» «Нестле бизнес сервис в Европе». Приводятся консолидированные статистические данные финансовой отчетности, а именно анализ динамики доли кредиторской задолженности в сумме краткосрочных и долгосрочных обязательств, а также принципы сотрудничества компании с поставщиками. Исследуются риски связанные с расчетами с поставщиками и способы их избежания, а также имеющиеся способы контроля за расчетами с поставщиками. Предлагаются пути совершенствования контроля за выполнением договорных обязательств с поставщиками на основе проведенного анализа.

Ключевые слова: учет, контроль, анализ, обязательства, поставщики, аналитическое обеспечение.

The article is devoted to topical issues of accounting and control over the implementation of contractual obligations with suppliers, investigating areas for improvement of current ways of contractual obligations management. The objectives of this article are to study the essence of settlements with suppliers; characteristics of organizational and methodological aspects of accounting for settlement operations of the enterprise; identifying ways to improve the accounting of payments to suppliers, methodological approaches to the analysis of accounts payable. The importance of the raised topic and prioritised directions of development and further researches are substantiated. Investigated scientific works on the given subject and the theoretical substantiation of realization of the account of obligations with suppliers, key terms and concepts are resulted. The legislative and normative base on the issues of regulation of accounting and control over the fulfillment of contractual obligations with suppliers are analyzed. The investigation of this article is based on the branch of Nestle Ukraine, LLC "Nestle Business Service in Europe",

the article highlights the company's balance sheet in 2012-2020 years, specifically short-term and long-term liabilities. The consolidated statistics of financial statements are presented in tables and graphs, as well as the analysis of the dynamics of the share of accounts payable in the amount of short-term and long-term liabilities. An analysis of accounts payable by type was also conducted, the main attention was dedicated to trade accounts payable. The principles of the company's cooperation with suppliers, methods of their financial evaluation and verification are given. Liquidity and credit risks associated with settlements with suppliers and ways to avoid them are investigated. The available methods of control over settlements with suppliers and ways to minimize the associated risks are given. To conclude the investigation we proposed ways to improve the accounting and control over the implementation of contractual obligations with suppliers on the basis of the conducted analysis as well as the direction of further research.

Keywords: accounting, control, analysis, liabilities, suppliers, analytical support.

Постановка проблеми. Забезпечення контролю договірних зобов'язань з постачальниками є одним із найважливіших аспектів функціонування підприємства, оскільки саме від цього залежить його фінансовий стан та безперервне функціонування. Кредиторська заборгованість є одним із показників фінансової стійкості, платоспроможності та незалежності бізнесу. Саме тому одним із пріоритетних напрямків розвитку для господарюючих суб'єктів повинно бути удосконалення обліку і контролю виконання договірних зобов'язань із постачальниками та підрядниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зобов'язань перед постачальниками й підрядниками та шляхи вдосконалення їх бухгалтерського обліку досліджено у багатьох працях вітчизняних вчених, а саме Ф. Ф. Бутинця [7], В. В. Мушинського [8], І. В. Орлова [9], В. М. Прохорова [10], В. В. Сопко [11], Н. М. Ткаченко [12], В. М. Фендика [13]. Проблема аналізу розрахунків присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених: В. В. Смачило [14], Г. В. Савицької [15], Т. О. Мулик [16] та інших.

На сьогодні все ще лишаються відкритими питання, що потребують подальшого дослідження: теоретичне обґрунтування економічної сутності зобов'язань перед постачальниками та підрядниками, порядок їх відображення в обліку й звітності, яка повинна забезпечувати беззаперечну якість та прозорість даної інформації та інше. Попри велику кількість досліджень, залишаються суперечливі моменти щодо деяких особливостей облікового процесу поточних зобов'язань у секторі розрахунків з постачальниками та підрядниками. Також, потребують доопрацювання методи та процедури облікового забезпечення контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Мета і постановка завдання. Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування та аналіз кредиторської заборгованості на прикладі філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле

бізнес сервіс в Європі», пошук шляхів удосконалення обліку та контролю виконання договірних зобов'язань з постачальниками.

Виходячи з поставленої мети, завданнями даної статті є дослідження сутності розрахунків з постачальниками; характеристика організаційно-методичних аспектів обліку розрахункових операцій підприємства; виявлення шляхів вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками, методичних підходів до аналізу кредиторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого підприємства незалежно від форми власності передбачає постійну взаємодію зі сторонніми організаціями, які постачають необхідні для діяльності ресурси, роботи та послуги. Особливістю такої співпраці є різниця у часі між моментом постачання та сплати за рахунками, тому у підприємства виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги. Важливим є постійний контроль суми цих зобов'язань, адже вони є тимчасово вільними обіговими коштами та здійснюють вплив на фінансову стійкість та платоспроможність суб'єкта господарювання.

На сьогоднішній день в економічній науці немає єдиного визначення поняття «зобов'язання». Головною нормативною базою, що регулює зобов'язання в Україні, є Господарський [1] та Цивільний кодекси [2]. Методологічні аспекти відображення в обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності визначено НП(С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [4], НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [5].

Згідно Господарського кодексу України: «Господарським зобов'язанням визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну

дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управлена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку» [1]. Термін «зобов'язання» також визначено у Цивільному кодексі України – зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [2]. Разом із тим у НП(С)БО 11 відсутнє визначення поняття «зобов'язання».

Для більш детального розуміння ролі та суті зобов'язань був проведений аналіз кредиторської заборгованості філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі». Дані наведені у табл. 1.

Як видно з табл. 1, кредиторська заборгованість у сумі поточних зобов'язань за період з 2012 по 2020 роки коливається між 14 627 та

18 803 млн CHF. У звітному 2020 році, порівняно із попереднім роком, спостерігається значне зменшення суми торгової та іншої кредиторської заборгованості, а саме на 288 млн CHF. Це, можна було б охарактеризувати як позитивні зміни у фінансовому становищі компанії, але частка кредиторської заборгованості у загальній сумі зобов'язань збільшилась на 1,4%. Візуалізацію динаміки подано на рис. 1, з якого видно, що частка кредиторської заборгованості не перевищувала 53% (2014 р.). Отже, можна стверджувати, що компанія впродовж 2013–2020 стала більш стабільною та платоспроможною.

Також, варто розглянути довгострокові зобов'язання, що певною мірою містять в собі частку кредиторської заборгованості, хоч і не таку значну. На рис. 2 подано графіки зміни частки кредиторської заборгованості у сумі довгострокових зобов'язань.

Пік частки кредиторської заборгованості у сумі довгострокових зобов'язань спостерігається ще у 2012 році (8,90%), до цього значення компанія наблизилась ще лише раз у 2016 році (8,40%) і далі ця сума різко пішла на спад. Розглянувши та проаналізувавши динаміку кредиторської заборгованості компанії можна зробити

Таблиця 1

Динаміка частки кредиторської заборгованості в сумі поточних та довгострокових зобов'язань філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» за 2012–2020 рр. (у млн. CHF)

Показники	Рік									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Поточні зобов'язання										
Торгова та інша кредиторська заборгованість	14 627	16 072	17 437	17 038	18 629	18 864	17 800	18 803	18 515	
Загальні поточні зобов'язання	38 597	32 917	32 895	33 321	37 517	38 189	43 030	41 615	39 722	
Частка кредиторської заборгованості	37,9%	48,8%	53%	51,1%	49,7%	49,4%	41,4%	45,2%	46,6%	
Довгострокові зобов'язання										
Інша кредиторська заборгованість	2 181	1 387	1 842	1 729	2 387	2 476	390	429	1 081	
Загальні довгострокові зобов'язання	24 616	23 386	28 671	26 685	28 403	32 792	35 582	33 463	37 792	
Частка кредиторської заборгованості	8,9%	5,9%	6,4%	6,5%	8,4%	7,6%	1,1%	1,3%	2,9%	
Загальні зобов'язання	63 213	56 303	61 566	60 006	65 920	70 981	78 612	75 078	77 514	
Частка кредиторської заборгованості у загальній сумі зобов'язань	26,6%	31%	31,3%	31,3%	31,9%	30,1%	23,1%	25,6%	25,3%	

Джерело: складено на основі консолідованої фінансової звітності філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» за 2012–2020 рр. [6]

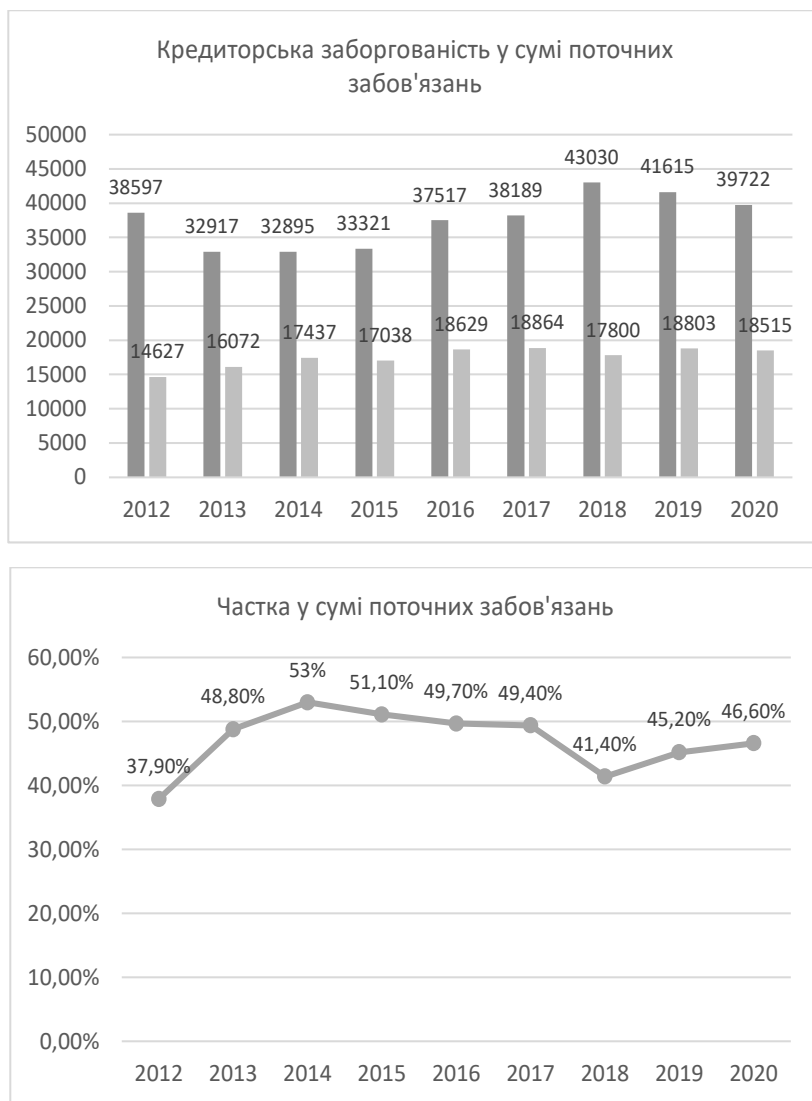

Рис. 1. Динаміка зміни частки кредиторської заборгованості у сумі поточних зобов'язань
Джерело: складено на основі [6]

Рис. 2. Динаміка зміни частки кредиторської заборгованості у сумі довгострокових зобов'язань
Джерело: складено на основі [6]

висновок, що фінансове становище компанії з кожним роком стає більш стійким.

Важливо зазначити, що у фінансовій звітності філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» (далі «компанія») в основному фігурує торгова кредиторська заборгованість. Така кредиторська заборгованість первісно визнається за ціною угоди та згодом оцінюється за амортизованою вартістю.

Компанія бере участь у фінансових угодах постачальників, за якими постачальники можуть обирати отримувати дострокові платежі від фінансових установ шляхом факторингу їх дебіторської заборгованості. Домовленості уникають концентрації ризику ліквідності, оскільки терміни погашення платежів компанії ґрунтуються на узгоджених торгових умовах з постачальниками, відповідають чинним законам і залишаються узгодженими з нормами операційного циклу бізнесу.

ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» продовжує представляти рахунки-фактури, які підлягають погашенню за допомогою цих програм як кредиторська заборгованість з урахуванням того, що первісне зобов'язання юридично не звільнено та істотно не змінено при укладанні таких угод. Супутні платежі є включені до операційних грошових потоків, оскільки вони залишаються операційними. У табл. 2 наведені показники торгової та іншої кредиторської заборгованості за видами.

Як видно з табл. 2, торгова кредиторська заборгованість не перевищувала 14 017 млн. CHF за останні 5 років і складає більшу частину (а саме майже 80%) від загальної суми кредиторської заборгованості. Це свідчить про те, що компанія веде активну торговельну діяльність з постачальниками, а саме усі розрахунки відбуваються за попередніми домовленостями і за узгодженими в контрактах умовами, рахунки виставляються перед наданням послуг та узгоджуються із постачальниками.

В протилежному випадку такі зобов'язання мали б відобразитись як нарахування.

Слід зазначити, що на стан розрахунків з кредиторами, у т.ч. з постачальниками істотно впливає дебіторська заборгованість. У цьому контексті варто розглянути таке поняття як кредитний ризик – невиконання контрагентом своїх договірних зобов'язань, що призведе до фінансових збитків компанії. Кредитний ризик виникає за фінансовими активами (ліквідними, необоротними та похідними), а також за торговельною та іншою дебіторською заборгованістю.

Компанія прагне мінімізувати кредитний ризик ліквідних активів, необоротних фінансових активів та похідних активів шляхом застосування політики управління ризиками. Кредитні ліміти встановлюються залежно від розміру кожного контрагента та ризику невиконання платежів. Методологія, що використовується для встановлення кредитного ліміту враховує баланс контрагента, кредитні рейтинги, коефіцієнти ризику та ймовірність дефолту. Контрагенти регулярно контролюються, беручи до уваги еволюцію вищезазначених параметрів, а також ціни на їх акції.

В результаті цього огляду вносяться зміни до кредитних лімітів та розподілу ризиків. Компанія уникає концентрації кредитного ризику на своїх ліквідних активах, розподіляючи їх на декілька установ та секторів. Торгова дебіторська заборгованість регулюється кредитними лімітами, процедурами контролю та затвердження у всіх дочірніх підприємствах. Через велику географічну базу та кількість клієнтів компанія не зазнає суттєвої концентрації кредитного ризику у своїй дебіторській заборгованості.

У філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» контроль за станом розрахунків організовано за допомогою внутрішнього та зовнішнього аудитів, під час яких проводиться аналіз звітних документів, перевірка розрахункових накладних і т. д. Також, комерційні контрагенти постійно контролюю-

Таблиця 2

Динаміка торгової та іншої кредиторської заборгованості філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» за 2016–2020 рр. (у млн CHF)

Показники	Роки				
	2016	2017	2018	2019	2020
Строк виконання протягом одного року					
Торгова кредиторська заборгованість	12 284	12 890	13 045	14 017	13 802
Інша кредиторська заборгованість	4 313	3 692	2 821	2 886	2 767
Всього	16 597	16 582	15 866	16 903	16 569

Джерело: складено на основі консолідованої фінансової звітності філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» за 2016–2020 рр. [6]

ються за методологією, що використовується для фінансових контрагентів. Така методологія застосовується як всередині компанії так і до постачальників, які проходять перевірку фінансової звітності для підтвердження своєї фінансової стабільності.

Висновки. Одним із напрямів удосконалення забезпечення обліку і контролю виконання договірних зобов'язань з постачальниками є підвищення аналітичної цінності облікової інформації. Належним чином здійснені та задокументовані розрахунки з постачальниками та підрядниками є запорукою платоспроможності та стійкого майбутнього розвитку підприємства. Метою компанії повинно бути управління кредитним ризиком шляхом контролю й перевірки потенційних та існуючих постачальників а саме: фінансовий стан контрагента, кредитні рейтинги, коефіцієнти ризику банкрутства, а також ціни на їх акції. Для ефективного забезпечення обліку вико-

нання договірних зобов'язань з постачальниками система внутрішнього контролю повинна сприяти раціональному використанню ресурсного потенціалу підприємства та запобігати порушенню вимог чинного законодавства.

З метою покращення стану розрахунків з кредиторами, у т.ч. постачальниками філії ТОВ «Нестле Україна» «Нестле бізнес сервіс в Європі» доцільно здійснювати періодичний аналіз звітних документів, які стосуються зобов'язань, а саме: візуалізація динаміки, контроль за сплаченими та існуючими зобов'язаннями і їх коректне відображення в обліку. У такий спосіб буде показаний реальний стан розрахунків з постачальниками, реальні фінансові можливості компанії та буде покращена якість кінцевих звітів.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства, покращення стану розрахунків з кредиторами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України. Документ 436-IV, чинний, поточна редакція. Редакція від 14.08.2021, підстава – 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Цивільний кодекс України. Документ 435-IV, чинний, поточна редакція. Редакція від 14.08.2021, підстава – 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>
6. Консолідована фінансова звітність Nestlé 2012–2020 рр. URL: <https://www.nestle.com/investors/publications>
7. Бутинець Ф.Ф., Драбаніч А.В. Інтегрований облік як засіб управління підприємством. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2016. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boaa_2016_2_4
8. Мушинський В.В. Внутрішньогосподарський контроль забезпечення виконання зобов'язань підприємства та фактів їх зміни: методичний підхід. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 1(22). С. 263–279.
9. Орлов І.В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2010.
10. Прохорова В.М., Демченко Я.М. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз*. 2014. Вип. 1. С. 96–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2014_1_11
11. Сопко В.В., Завгородній В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : Підручник. Київ : КНЕУ, 2000.
12. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : [підручник для студ. вищ. навч. закл.]; Нац. ун-т харч. технологій. 6-те вид., перероб. та доп. Київ : Алерта, 2013. 981 с.
13. Фендик В.М. Контроль забезпечення зобов'язань як економічна та облікова категорія. *Агроінком*. 2013. № 4–6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agroincom_2013_4-6_21
14. Смачило В.В., Халіна В.Ю., Васильєва Т.С. Соціальна відповідальність бізнесу крізь призму комунікацій зі стейкхолдерами. *Ефективна економіка*. 2018. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6538>
15. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник. 3-те вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 668 с.

16. Мулик Т.О., Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Аналітичне забезпечення заборгованості підприємства в умовах антикризового управління. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 1. С. 146–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2019_1_14

REFERENCES:

1. Economic Code of Ukraine. Document 436-IV, current, current version. Edition dated 14.08.2021, basis – 1667-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Civil Code of Ukraine. Document 435-IV, current, current version. Edition dated 14.08.2021, basis – 1667-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General requirements for financial reporting". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
4. National Regulation (Standard) of Accounting 11 "Obligations". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text>
5. National Regulation (Standard) of Accounting 13 "Financial Instruments". Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>
6. Nestlé Consolidated Financial Statements 2012–2020. Available at: <https://www.nestle.com/investors/publications>
7. Butinets F.F., Drabanich A.V. (2016) Integration oblik yak for management of the enterprise. *Accounting, analysis and audit: problems of theory, methodology, organization*, 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boaa_2016_2_4
8. Mushinsky V.V. (2012) Internal control over the safety of crop production of the enterprise and facts of the day: methodical decision. *Problems of the theory and methodology of accounting analysis, control and monitoring*, 1(22), 263–279.
9. Orlov I.V. (2010) Accounting department and control of crop yazan subordinate to the state: theory and methodology: monograph. Zhitomir: ZhDTU.
10. Prokhorova V.M. (2014) Ways to improve the accounting of payments to suppliers and contractors. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis. Series: Accounting, control and analysis*, 1, 96–108. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2014_1_11
11. Sopko V.V., Zavgorodniy V. (2000) Organization of accounting department, economic control and analysis: Pidruchnik. Kyiv: KNEU.
12. Tkachenko N.M. (2013) Accounting (financial) oblik, support and soundness: [assistant for the student. whish. navch. zakl.]. Kyiv: Alerta.
13. Fendik V.M. (2013) Control over the disease of goiters yak economic and regional category. *Agroincom*, 4–6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agroincom_2013_4-6_21
14. Smachilo V.V., Khalina V.Yu., Vasil'va T.S. (2018) Corporate social responsibility through the prism of communication with stakeholders. *The economy is effective*, 9. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6538>
15. Savitska G.V. (2007) Economic analysis of enterprise activity: Navch. posibnik. Kyiv: Znannya.
16. Mulyk T.O., Tomchuk O.F., Fedoryshyna L.I. (2019) Analytical support of the company's debt in the conditions of crisis management. *Economics. Finance. Management: actual nutrition of science and practice*, 1, 146–160. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2019_1_14